

לא רק דגל של תורה

בטקס יום הזיכרון השר ליצמן ייצג את הממשלה, ברדיו "קול ברמה" אמרו תהילים על חללים, וגם במנגלים של יום העצמאות נראו פה ושם כיפות שחורות ■ האם החרדים מתחילים להכיל את הציונות? ■ תלוי את מי שואלים

יהודה שלזינגר

1

ין הצפירות, הטקסים והזיקוקים היה קל לפספס רגע קטן – אך רב משמעות – שהעסיק השבוע את העולם החרדי. זה קרה בטקס יום הזיכרון בקריית גת, שבו שימש שר הבריאות יעקב ליצמן נציג הממשלה. תחילה היה עליו לקבל משתי חיילות זר פרחים לזכר

הנופלים, משימה שביצע בהצלחה (אם כי ברישול חניני). בהמשך הוציא מכיסו ספר תהילים, אמר תפילה וניגש לנאום הממלכתי.

אדם שאינו בקיא בניואנסים של העולם החרדי יתקשה להבין עד כמה הרגע הזה, שבו יו"ר אגודת ישראל מייצג את הממשלה, אינו מובן מאליו: כמה חריג לראות אותו לוקח זר מידיהן של חיילות, שבי עולם החרדי לבושן רחוק מלהיחשב צנוע; ועד כמה הוצאת ספר התהילים היא סמל לדרך הפתלתלה בין חרדיות לישראליות, שאותה עושה לא רק ליצמן אלא עושים גם חרדים רבים אחרים.

האם ליצמן הפך ציוני נלהב? לא בטוח. הוא עצמו העדיף לא להתייחס לסוגיה, מה שמעיד עד כמה סבוך המצב שבו הוא נמצא. אנשיו מסתפקים בהי סבר לקוני: "הוא עושה מה שהוא צריך לעשות". ליצמן, כמובן, הוא רק משל. ויכוח ער פרץ השבוע בניסיון לענות על השאלה: האם בשנת 2017 החי רדים זונחים את ההשקפה האנטי-ציונית הנוקשה, והופכים ציונים נלהבים?

נחמד, אבל לא מייצג

מי שעקב בשבועיים האחרונים אחר הפרסומים בתקשורת החרדית, וכן אחר ההודעות לעיתונות שהוציאו גופים חרדיים שונים, היה יכול לחשוב שמתרחשת מהפכה חסרת תקדים. הכל החל ביום הזיכרון, כאשר האתר החרדי "כיכר השבת" העלה בעמודו הראשי פרויקט הנצחה מיוחד לזכר החיילים; ברדיו "קול ברמה" יזמו פרויקט של אמירת תהילים על כל חלל; בקבוצות ווטסאפ רבות הופצו תמונות של חרדים אומרים קדיש על קברי חיילים; ואת הרשתות החברתיות חרף סרטון שבו נראה בחור חרדי מצהיר כמה הוא אוהב את המדינה.

אז האם הציבור החרדי משנה את פניו? ירח טוקר, יועצו של ח"כ משה גפני ואחד האישים הבולטים בתחום ההסברה החרדית, מאמין שהתשובה ככל הנראה שלילית. "נחמד לראות את כל ההתלהבות הזו סביב החרדים הישראלים וכל הפרויקטים הציוניים האלה", הוא אומר, "אבל זה לא מייצג 90 אחוזים מהציבור החרדי. זה מייצג אולי 2,000 חרדים שנמצאים בתקשורת החרדית, בטוויטר ובפייסבוק, שרוצים להפחית שנאה. זה נהדר, אבל הפיכת החי רדים לציונים נלהבים היא היסחפות".

לפי טוקר, "הציבור החרדי הקלאסי שנמצא בבני ברק, באלעד ובבית שמש, וגם משפחות האברכים ובחורי הישיבות – כולם רחוקים מכל ההתחדשות הזו. הם שומרים על הגחלת החרדית, ולא זזים סני טימטר לפה או לשם. זה לא אומר שהחרדים נגד המדינה. רוב החרדים רחוקים מעולם של נטורי קרתא, מההפגנות ומהשנאה לחיילי צה"ל, אבל יש אידיאולוגיה חרדית שלא זזה כל השנים. התוויה

מתחולל שינוי, השאלה היא היכן. חרדים עומדים בצפירה בירושלים ב'2011 צילום ארכיון: דודי ועקנין

ירח טוקר, יועצו של ח"כ משה גפני: "נחמד לראות את ההתלהבות סביב החרדים הישראלים, אך זה מייצג אולי 2,000 חרדים בתקשורת החרדית שרוצים להפחית שנאה. זה נהדר, אבל הפיכת החרדים לציונים נלהבים היא היסחפות"

קהל מגוון, יכולים לנסות. אחד מהם הוא הרב שלמה בניזרי, שביום העצמאות הוזמן לעשרות מוסדות כדי לתת שיעור במסגרת "יום שכולו תורה". "את החרדי הקלאסי", מסביר בניזרי, "לא מעניין יום העצמאות, אבל הם לא נגד המדינה. רבנים כמוני מותחים ביקורת על המדינה החילונית, אבל אני לא נגדה. אני רוצה שהמדינה תשג, שיהיה ביטחון, שתהיה כלכלה טובה. אנחנו בוודאי לא שורפים דגלים. אנחנו מתווכחים עם המדינה על החילוניות".

הוא מאמין כי גם כשמנסים להצביע על השינוי, חשוב להבדיל בין קבוצות שונות בציבור החרדי. ליתר דיוק, בין החרדים העובדים ("בעלי בתים") לבין האברכים שעוסקים אך ורק בלימוד תורה ("בני תורה"). "אי אפשר להתכחש לעובדה שחלק מהציבור שלנו, בעיקר 'בעלי בתים', קורצים לעולם החילוני. את זה אנחנו מנסים לתקן", מבהיר בניזרי, "חרדים עובדים במקומות עבודה חילוניים, הולכים לאקדמיה ונגררים ליהנות מדברים שהעולם החילוני מציע ביום העצמאות. אבל כשמדברים על 'בני תורה' – הם במקום אחר".

"כשאני עומד בצפירה מול החלון, אני רואה המון חרדים שעומדים. יש שינוי שאומר, 'בשביל מה להתגרות? רוב החרדים נגד הדרך הקיצונית ובוודאי נגד תקיפת חיילים, אבל מוקדם לקבוע שיש מהפכה'".

האם כבר היום החרדים הם ישראלים לכל דבר? "עוד לא. רתמו את העגלה לפני הסוסים. יש קולות של חרדים שהתערו בחברה החילונית דרך העבודות, דרך התקשורת, הם בוודאי נמד צאים שם. אבל החרדים שיושבים ולומדים תורה – וראי שלא".

היא בשוליים. שוליים רחבים, אבל עדיין שוליים". מנגד, דובר ש"ס לשעבר איציק סודרי סבור שאכן מדובר בניצנים של שינוי. "יש תהליך של ישראליזציה בציבור החרדי", הוא קובע, "לא של כולו, לא של רובו, אבל של חלקו. ראשי הציבור החרדי מחזיקים בעמדות שלטוניות משמעותיות, שמשפיעות על כלל החברה הישראלית. הם רואים את המאבק על פתיחת המרכולים בשבת. החרדים יוצאים מכני ברק וממאה שערים ורוצים להשפיע על איך תל אביב תיראה, על איך תיראה הזהות של המדינה". בעשור האחרון, ממשיך סודרי, "הציבור החרדי עובר מהפך: השתלבות באקדמיה, בתעסוקה ומי בחינת חלק לא מבוטל – אפילו בצבא. זה הופך אותו לחלק בחברה הישראלית, אז הוא בוודאי שמח בשמחת הישראליות".

מנגד ביום העצמאות זה מעשה ישראלי וציוני? "צריך לדון בכלל בשאלה מה היא ציונות ומה היא ישראליות. יש הבדל בין המונחים. אני עוד לא רואה את החרדים עושים מנגלים ביום העצמאות. רובם מציינים את זה בדרך שלהם, בהקדשת הזמן ל'יום שכולו תורה'. וגם זה משתנה: כילדותנו היינו מחביאים את העובדה שאנחנו הולכים לפארק, אבל היום רואים יותר חרדים שעושים מנגל ביום העצמאות. נכון שאלה חרדים מודרניים, אבל הכיוון ברור. הם שומרים על כל המצוות ועל מלבושם, אבל הולכים לכיוון של ישראליזציה".

בעד המדינה, ובעד הוויכוח

לא קל לגלות היכן ממוקמת האמת בין שתי נקודות הקיצון האלו. אבל הרבנים, שנפגשים עם